

SECRETARIUS LITURGIÆ
Ordinis Cisterciensis

Circular sobre Litúrgia 2015-I

Abadia de Heligenkreuz, Advent 2015

Estimats germans i germanes,

Ens trobem a l'any 2015. Fa exactament 900 anys que van ser fundades les dues protoabadies de Morimond i Clairvaux, dues abadies que tindran una gran importància per al nostre Orde. En festejar aquestes dues abadies, festegem, de fet, tot l'Orde, ja que la major part de monestirs els deuen la seva existència.

Enguany em toca per primera vegada adreçar-me a vosaltres amb una carta circular sobre la litúrgia. Vull expressar la meua gratitud al P. Alberic Altermatt, de l'Abadia d'Hauterive, que fins ara ha gestionat el Secretariat per a la Litúrgia i ha redactat moltes cartes circulars. Durant anys ha prestat un gran servei al treball litúrgic en el nostre Orde. En la seva funció de president de la Comissió Litúrgica va publicar el 1998 el nou Ritual Cistercenc, fent possible així una realitat que no tots els Ordes han reeixit a culminar després del Vaticà II. És per tot això que li devem molt al P. Alberic. L'any passat vaig tenir el goig de tenir-lo com a professor en el curs de formació. És una experiència inoblidable veure-li brillar els ulls quan parla de litúrgia.

Secretariat per la Litúrgia

El Capítol General 2015 va decidir mantenir els estatuts del Secretariat per la Litúrgia, amb algunes esmenes.

Des d'ara el Secretariat per la Litúrgia ja no tindrà un secretari i dos assistents, sinó tan sols un secretari que podrà buscar col·laboradors dins l'Orde. Aquest secretari ja no serà elegit pel Sínode de l'Orde sinó pel Consell de l'Abat General.

Les tasques del secretari són les següents:

1. Preparar qüestions sobre la litúrgia, que caldrà presentar al Capítol General o al Sínode.
2. Prestar ajut als nostres monestirs i presentar propostes per a la preparació de la litúrgia i fer-los participar així de les iniciatives de l'església i dels ordes monàstics. Per això caldrà enviar regularment als monestirs cartes circulars.
3. Tenir cura de la publicació anual del Directori per a la litúrgia en l'Orde Cistercenc.
4. Afavorir la formació litúrgica dels monjos i les monges.

5. Afavorir la traducció dels textos litúrgics propis en les diverses llengües.
6. Col·laborar acuradament amb les Congregacions de l'Orde i consultar els altres instituts monàstics, sobretot els de la Família Cistercenca, sobre qüestions litúrgiques.
7. Presentar al Sínode i al Capítol General una relació sobre les activitats i propostes del Secretariat i, si s'escau, sotmetre-la a la seva aprovació.

He rebut l'encàrrec de secretari, i per això crec convenient presentar-me. Em dic P. Coelestin Nebel, vaig néixer prop de Viena l'any 1988 i el 2007 vaig ingressar a Heiligenkreuz. El 2010 vaig començar els estudis de silvicultura, que vaig acabar el 2015. Els anys anteriors havia treballat a l'enquadernació, a la impremta, a la sagristia i a la bugaderia. Des del 2011 sóc el cerimonier del monestir, i des de l'agost de 2015 treballo en la gestió dels seus boscos. No sóc ni prevere ni teòleg, però conec a bastament, per l'experiència dels anys, els aspectes pràctics de la litúrgia cistercenca.

He rebut ara l'encàrrec de coordinar el treball litúrgic de l'Orde i d'estar disponible per a preguntes sobre la litúrgia. El nostre Orde està format per més de 100 monestirs i s'hi parlen moltes llengües diferents. He de confessar que, tot sol, no podré complir aquest encàrrec; és per això que necessito la vostra ajuda.

Voldria convidar a col·laborar amb mi els responsables de la litúrgia dels monestirs, els qui han estudiat litúrgia, els qui treballen o han treballat en la confecció dels llibres litúrgics, o els qui senzillament s'interessen per la litúrgia.

Em podreu trobar en aquestes adreces:

Stift Heligenkreuz
Markgraft-Leopold-Platz 1
A-2532 Heligenkreuz
Àustria
E-mail: liturgia@ocist.org
Mòbil: + 43 680 44 64 364
Porteria del monestir: + 43 2258 8703

Parlo només alemany i un anglès bàsic; si us adreceu a mi amb aquestes llengües serà cosa fàcil i ràpida; per altres llengües hauré de buscar traductors i em caldrà més temps per a respondre-us.

Capítol General 2015

El 2015 el Capítol General va dedicar a la litúrgia quasi un dia sencer. En primer lloc, sor Christiane Hansen (Helfta) va presentar els resultats del qüestionari sobre la litúrgia en els monestirs. Es tracta d'una relació sobre l'estat real de la litúrgia cistercenca. Li agraeixo el seu treball excel·lent, amb uns resultats que són de gran interès.

En una altra sessió jo mateix vaig subratllar i explicar quatre punts:

1. En la majoria de monestirs el nombre dels qui assisteixen al cor és d'entre 5 i 10 persones.

2. Llengua: el 75% dels monestirs empra en els dies ferials la llengua vernacle per a la pregària de les Hores.

3. Distribució dels salms: a l'Orde hi ha almenys en ús 9 distribucions diferents del salteri, algunes vegades barrejades entre elles. La majoria usa l'esquema del Breviari Romà (*Liturgia Horarum*).

4. Llibres: més d'un 25% dels monestirs té llibres litúrgics fets a casa. Moltes comunitats usen encara, si més no parcialment, els llibres antics de Westmalle, sobretot pel que fa a les parts cantades.

La diversitat de llengües i d'esquemes dels salms fa molt difícil publicar llibres comuns per a tot l'Orde, una tasca que pertoca, de fet, a cada monestir, a les Congregacions o als grups lingüístics. Per això cal una col·laboració més estreta i una interconnexió entre els monestirs, ja que molts d'ells no disposen dels mitjans per a poder fer aquest treball.

Penso sobretot en l'interconnexió entre els monestirs en el camp de la litúrgia. Actualment l'abadia de Westmalle gestiona una gran cerveseria, i ja no publiquen llibres litúrgics per a la Família Cistercenca com feien en temps passats. Coneixem prou la qualitat tipogràfica d'aquests llibres, que encara alguns monestirs fan servir.

Després del Concili Vaticà II el nostre Orde no es trobava en disposició de publicar llibres litúrgics per salvar el cant gregorià cistercenc per a les generacions futures. Quina llàstima! Constatem amb tristesa que no tenim ni el Gradual Cistercenc ni l'Antifonari per a la litúrgia reformada. Molts monestirs, davant aquesta mancança, han confeccionat textos litúrgics propis per al seu ús. Tenen llibres propis per a l'Ofici les abadies de St. Marienstern (Alemanya), Boulaur (França), San Bernardo di Chiaravalle (Itàlia), Waldsassen (Alemanya), Helfta (Alemanya), Stična (Eslovènia), Hauterive (Suïssa), Heiligenkreuz (Àustria) i potser altres que no conec. Han confegit informàticament gran part o tot l'himnari i l'antifonari. Un gran treball d'anys i anys, en solitari, sense cap ajuda! No podem ni calcular les hores que hi han esmerçat. Si s'haguessin coordinat a temps, s'haurien pogut estalviar molt de treball. Necessitem una nova xarxa de col·laboració, per tal de conjuminar les nostres energies en profit de tot l'Orde. També els monestirs que preguen amb la llengua materna han de participar en aquesta connexió a fi de compartir les seves experiències.

El Capítol General ha entès aquesta necessitat i ha demanat de crear un *Thesaurus liturgiæ*. Aquest *Thesaurus* hauria de ser una mena de plataforma *online* per a tots els membres de l'Orde accessible via internet. Es demana també un fòrum de discussió, sempre a internet, on es puguin fer preguntes i sotmetre-les a la discussió i a les respostes de molts. He començat a fer els primers passos per poder disposar en poc temps d'un tal *Thesaurus*. Ja us aniré informant.

El Capítol General va demanar també una nova redacció dels *Usus Cistercienses*. L'última compilació dels usos de l'Orde, que prové en part de l'Edat Mitjana, es va publicar l'any 1955 a Casamari. Caldria adaptar aquest llibre als nostres temps i a les normes litúrgiques actuals per tal que pogués prestar ajut i orientació als monestirs. Demano els vostres suggeriments i la vostra col·laboració per a aquest treball.

En la discussió sobre la litúrgia, l'abat general va subratllar dos pensaments, que vull consignar aquí. En primer lloc va expressar la seva comprensió envers els monestirs que celebren la litúrgia totalment o en part en llatí, però els demana que s'esmercin a estudiar convenientment el llatí.

Va lloar també la pràctica de molts monestirs de mantenir les tres hores menors (tèrcia, sexta i nona) i no únicament una sola hora menor. Però va subratllar que calia resar-les a l'hora corresponent. Si cal unir dues hores, l'himne ha de ser almenys el de l'hora corresponent; per exemple, si es resen la tèrcia i la sexta unides a les 12 h., l'himne haurà de ser el de sexta, no el de tèrcia.

Preguntes d'alguns monestirs

Fa poc que he rebut l'encàrrec, però ja he rebut algunes preguntes. Les responc en aquesta carta, perquè tal vegada podran ser d'interès per a altres monestirs.

- *L'antífona final mariana de laudes i vespres, es canta també en les memòries o festes de la Mare de Déu?*

Pot sorprendre aquesta pregunta, però té la seva raó de ser. Abans, quan es resava cada dia l'ofici de la Mare de Déu, en les festes de la Mare de Déu s'ometia, per evitar una duplicació, ja que l'ofici canònic ja era de la Mare de Déu. D'ací ve la pràctica d'alguns monestirs d'ometre l'antífona mariana en les festes de la Mare de Déu. Pel que jo sé, l'ofici de la Mare de Déu ja no es resa en cap monestir, a més de l'ofici canònic, ja que al nostre sentit litúrgic li repugna duplicar les pregàries.

També a la Casa General a Roma s'ha abandonat l'ús antic i es canta cada dia l'antífona mariana. És desitjable que aquesta pràctica s'estengui a tot l'Orde, ja que la *Liturgia Horarum* romana prescriu cada dia l'antífona mariana després de Completes, i el Directori de l'Orde tampoc no preveu cap excepció per a les festes de la Mare de Déu, cosa que val igualment per al 2 de febrer, una festa del Senyor amb fortes connotacions marianes.

- *En el nostre monestir diem l'antífona només abans del salm. Com ho hem de fer per al Benedictus i el Magnificat, cal cantar-la al principi i al final?*

Al nostre Orde existia la tradició de cantar les antífores només abans del salm, per això trobem fins i tot el terme «*Antephona*». Hi havia costum també de cantar abans del salm només una part de l'antífona i tota sencera només després del salm. Però aquestes dues formes ja no es troben en cap Breviari actual. La *Liturgia Horarum* de l'església universal preveu l'antífona abans i després del salm. Per això seria desitjable —a desgrat de l'antiga tradició de l'Orde— adaptar-se a aquesta praxi.

- *Hi ha regles fixes per a la posició durant la missa: drets, asseguts o agenollats?*

L'Ordenament General del Missal Romà explica bé els moviments corporals durant la celebració. Val la pena llegir-lo. Cito per respondre la pregunta:

«Els fidels estaran drets des del principi del cant d'entrada, o mentre el sacerdot es dirigeix a l'altar, fins a la collecta inclusivament; durant el cant de l'Alleluia abans de l'Evangeli; durant la proclamació de l'Evangeli; durant la professió de fe i la pregària universal; també des de la invitació "Pregueu, germans", abans de l'oració sobre les ofrenes, fins al final de la missa, excepte

el que es diu més avall. En canvi, estaran asseguts mentre es proclamen les lectures abans de l'Evangelí i el salm responsorial; durant l'homília i mentre es fa la preparació dels dons per a l'ofertori; també, segons les circumstàncies, mentre es guarda el sagrat silenci després de la comunió. Estaran agenollats, si no és per motius de salut, o per l'estretor del lloc, o pel gran nombre d'assistents o que altres causes raonables ho impedeixin, durant la consagració. Els qui no s'agenollin per a la consagració, que facin inclinació profunda mentre el sacerdot fa la genuflexió després de la consagració» (n. 43).

• *En entrar a l'església s'ha de fer genuflexió o inclinació?*

Es discuteix sovint sobre aquesta qüestió. Totes dues formes són correctes. El n. 274 de l'Ordenament General del Missal Romà diu el següent: «Si el sagrari amb el Santíssim Sagrament es troba al presbiteri, el sacerdot, el diaca i els altres ministres fan genuflexió quan arriben a l'altar i quan se'n van, però no durant la celebració de la Missa».

Però en el Ritual Cistercenc de 1998, trobem descrits els ritus que difereixen del Missal actual. Així, llegim a l'article 2.2.a.: «es farà inclinació profunda en lloc de la genuflexió prescrita en el ritu romà.»

Convé que cada monestir mantingui els usos que els siguin més familiars. Amb tot, però, caldrà reflexionar sobre els moviments corporals en la litúrgia per tal de comprendre'n millor el significat i enriquir així la pròpia espiritualitat litúrgica.

Temes litúrgics de l'església i de l'Orde

Ordo Cantus Officii — El Papa Francesc acaba d'aprovar el seu primer llibre litúrgic: es tracta de la segona edició de l'*Ordo cantus officii*.

La primera edició va ser promulgada pel papa Joan Pau II l'any 1983, i ara ha estat ampliat i reelaborat. Crida l'atenció que el primer llibre aprovat pel papa jesuïta, un papa que no canta, sigui un llibre sobre el cant. Aquest llibre significa un pas important que tots esperàvem des de la reforma litúrgica. Quan es va aprovar la *Liturgia Horarum*, tota l'atenció es focalitzà en el contingut i no en la possibilitat de poder cantar l'ofici. Es van introduir antífones que no existien en la tradició gregoriana. Calia cercar-ne altres de similars o bé compondre-ne de noves si es volia cantar segons el nou ordre la *Liturgia Horarum*. Això afecta sobretot les antífones del Benedictus i del Magníficat per als diumenges de durant l'any. Els tres llibres que hem esmentat van per un altre camí: a la *Liturgia Horarum* l'antífona del Magníficat de les primeres i segones vespres i la del Benedictus està relacionada amb l'evangelí del dia (cicle A, B, o C). L'*Ordo cantus officii* de 1983 proposa una sola antífona per a les primeres vespres per a tots els cicles, i només a les laudes i a les segones vespres adapta l'antífona a l'evangelí del cicle A, B o C. En canvi, l'*Ordo cantus officii* de 2015 conté moltes antífones diferents a les de la primera edició i de la *Liturgia Horarum*. Per a les primeres vespres, l'antífona s'adapta a la lectura de les vigílies (ofici de lectures), lectures que es poden escollir segons l'ordre anual o biennal.

Des d'aquest punt de vista el nou llibre produeix més perplexitat que no pas orientació. En canvi, per als nous sants hi ha antífones ben triades. Cal dir encara que aquest llibre no conté la notació musical, només la indicació d'on es pot trobar. Aquesta nova edició s'ha declarat *Editio typica*, i per això caldrà consultar-la en l'edició de qualsevol nou Breviari, sobretot en llatí.

Beatificació de Pío Heredia Zubía i disset companys de l'Orde dels Cistercencs de l'Estricta Observança — Tota la Família Cistercenca s'alegra de tenir 18 nous beats d'Espanya. En trobareu més informació a:

http://www.ocso.org/index.php?option=com_docman&Itemid=218&lang=en

Hi trobareu el formulari per a la missa amb les lectures i tot l'ofici en llengua espanyola. La memòria s'escau el 4 de desembre. També trobareu una lectura per a les vigílies i l'oració en anglès, espanyol, francès, italià i llatí en aquest lloc web:

http://www.ocso.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1048:martyrs-of-viaceli-4&catid=37:general-news&Itemid=77&lang=en

Seria una bella cosa introduir la memòria d'aquests beats en la litúrgia dels nostres monestirs. Us deixo aquí l'oració:

Déu i Pare nostre
que, amb la intercessió de la Mare de Déu,
heu fet dels beats Pius, prevere, i companys, màrtirs,
imitadors de Crist fins a vessar la sang,
concediu-nos que, ajudats amb el seu exemple i intercessió,
siguem forts a confessar la fe de paraula i d'obra.
Per nostre Senyor Jesucrist.

Les lectures de la missa són les següents:

Ap 12,10-12a

Sl 125,1-2ab.2cd-3.4-5.6

Al·leluia Jo 12,25: «Els qui no estimen la pròpia vida en aquest món, la guarden per a la vida eterna».

Mt 10,28-33

Directorium divini officii — Com cada any, també enguany s'ha enviat puntualment el Directori de l'Orde. Agraïm a l'abadia de Poblet aquest gran servei. Ho agraïm sobretot a fra Xavier, que fa discretament aquest treball. M'adono que en molts monestirs de l'Orde només el cantor consulta el Directori. És una llàstima, ja que en el Directori s'hi expressa la comunió litúrgica de l'Orde, que hauríem de viure una mica més tots plegats. Demano a totes les comunitats que procurin posar-lo al dia comunicant els canvis a fra Xavier: biblioteca@poblet.cat

Magistri liturgiæ – Mestres de litúrgia. En la Declaració del nostre Orde de l'any 2000 trobem la figura d'un mestre de litúrgia: el mestre de litúrgia ha d'ajudar l'abat a preparar la digna celebració de l'eucaristia i de l'ofici diví (art. 101). Crec que és important de revitalitzar o introduir aquest ofici d'un mestre de litúrgia en els nostres monestirs. En molts monestirs s'ocupen de la preparació de la litúrgia el cantor o el superior. Està bé, però seria bo i convenient tenir un responsable de la litúrgia que estudiés i es posés al dia sobre qüestions litúrgiques, i estigués en contacte amb altres responsables de litúrgia. En les grans festes i celebracions el mestre de litúrgia podrà fer també de cerimonier.

En posar punt i final a aquesta carta, us invito a comunicar-me els vostres desigs, crítiques o propostes en relació al seu contingut o al treball litúrgic en l'Orde.

P. Coelestin Nebel O.Cist.

[Translatio: Fr. Lluís Solà i Segura O.Cist., Poblet]